

РОЗДІЛ V

Гроші, фінанси та кредит

УДК 336.322:1

Наталія Проць – кандидат економічних наук, доцент
кафедри фінансів та оподаткування,
Східноєвропейський національний університет
імені Лесі Українки

Сутність та принципи формування бюджетної політики на місцевому рівні

У статті досліджено дефініцію «бюджетна політика» та розкрито її сутність на місцевому рівні. Запропоновано при формуванні бюджетної політики на місцевому рівні дотримуватися таких принципів, як самостійність, гласність, ефективність, субсидіарність, соціальна справедливість, об'єктивність, збалансованість, наступність, звітність та неподільна відповідальність, еквівалентність фіскального обміну.

Ключові слова: бюджетна політика на місцевому рівні, органи місцевого самоврядування, самостійність, гласність, ефективність, субсидіарність, місцеві бюджети.

Постановка наукової проблеми та її значення. Бюджетна політика відіграє важливу роль у досягненні завдань економічної політики держави та органів місцевого самоврядування. Виходячи із соціально-економічних умов і стратегії соціально-економічного розвитку країни, вона може передбачати різний ступінь перерозподілу валового внутрішнього продукту держави за допомогою бюджету, більший чи менший рівень централізації фінансових ресурсів у межах бюджетної системи, вибір інструментів бюджетного регулювання. Нині в умовах фінансової нестабільності й посилення регіональних диспропорцій соціально-економічного розвитку регіонів України дослідження сутності та визначення принципів формування бюджетної політики на місцевому рівні – досить важливе наукове та практичне завдання задля збалансованості регіональної політики держави.

Аналіз досліджень цієї проблеми. Питання формування й реалізації бюджетної політики органів державної та місцевої влади розглянуто в працях вітчизняних учених (Т. Бондарук, О. Василюк, В. Дем'янишина, В. Зайчикової, О. Кириленко, В. Кравченка, В. Кудряшова, Т. Куценко, І. Луніної, Л. Лисяк, В. Опаріна, К. Павлюк, Ю. Пасічника, Г. Старостенко, Л. Тарангул, І. Ускова й ін.). Віддаючи належне високому рівню робіт цих науковців, зазначимо, що недостатньо уваги приділено визначенню пріоритетів та узгодженню бюджетної політики держави й органів місцевого самоврядування. Тому поглиблення теоретичних основ і визначення сутності бюджетної політики на місцевому рівні, розробка науково обґрунтованих принципів її реалізації – важливі напрями дослідження.

Мета статті – теоретичне обґрунтування сутності та принципи бюджетної політики на місцевому рівні.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Для з'ясування сутності бюджетної політики розглянемо погляди вчених щодо трактування бюджетної політики щодо їхніх теоретичних основ. Поняття «бюджетна політика» увібрало в себе сутнісний зміст політики й бюджету. Характеризуючи основні засади бюджетної політики, Г. Старостенко, С. Булгакова правильно відзначають, що «суть проблеми побудови ефективної бюджетної політики полягає в її науковому обґрунтуванні та в тому, наскільки вона ґрунтується на фундаментальних теоретичних засадах, виходячи з певної соціально-економічної політики держави».

Сьогодні в економічній і правничій літературі немає чіткого розуміння й однозначного визначення бюджетної політики. Це поняття вчені трактують по-різному. Колектив авторів підручника

«Фінанси» (за редакцією С. І. Юрія та М. В. Федосова) визначає бюджетну політику як діяльність держави з використання бюджетних відносин для забезпечення соціально-економічного розвитку суспільства. Відповідно до такого підходу держава має визначати форми, методи й види організації бюджетних відносин. Визначено також, що ці відносини об'єктивні та не залежать від свідомості людей. Тому бюджетна політика не може змінювати зміст бюджетних відносин» [12, с. 146]. Цій думці протиставлено погляди Ю. В. Пасічника, який вважає, що «бюджетна політика формується людьми й функціонує в реальних економічних процесах, тому є підстави стверджувати, що вона має об'єктивний і суб'єктивний зріз. Об'єктивний зріз – це реальні економічні процеси, що розвиваються за рахунок виробничих чинників та виникають у результаті суспільного виробництва. Суб'єктивний зріз – відносини, які функціонують у надбудові, пов'язані з людською діяльністю й проявляються у юридичних актах, прийнятті та виконанні бюджету, перерозподілі бюджетних ресурсів» [7, с. 248].

Низка науковців бюджетну політику розглядає з позиції послідовності дій і процедур. Російські вчені Т. М. Ковальова та С. В. Барулін вважають, що «бюджетна політика – це система заходів і дій органів влади у сфері управління бюджетним процесом на основі концепції розвитку бюджетних відносин у складі загальної економічної політики, спрямованої на реалізацію всіх функцій бюджету з метою досягнення певного на цьому етапі економічного й соціального ефекту» [3, с. 91–92]. Вітчизняні вчені О. Д. Василик і К. В. Павлюк бюджетну політику розглядають як сукупність заходів держави щодо організації формування та використання бюджетних коштів для забезпечення економічного й соціального розвитку відповідної території. Вона відображається у формах і методах мобілізації бюджетних ресурсів та їх використанні на різні потреби території, соціально-економічному розвитку регіонів, бюджетному законодавстві, практичних діях різних державних структур [2, с. 53]. Це визначення стосується тільки заходів державних органів влади щодо формування бюджетного законодавства та забезпечення соціально-економічного розвитку регіонів. Однак слід зауважити, що науковці не визначили участі органів місцевої влади в проведенні бюджетної політики.

У фінансово-кредитному енциклопедичному словнику (за загальною редакцією А. Г. Грязнової) указано, що «бюджетна політика – це сукупність заходів, рішень, які приймаються органами законодавчої (представницької) та виконавчої влади, пов'язаних із виробленням основних напрямів розвитку бюджетних відносин і формування конкретних шляхів їх використання в інтересах громадян, суспільства й держави» [14, с. 125]. Зазначено, що вплив бюджетної політики концентрується на розвитку бюджетних відносин і визначенні основних напрямів їхнього розвитку, що зводить сутність політики до організаційних заходів.

Науковці О. П. Близнюк, В. І. Оспіщев, Л. І. Лачкова визначають бюджетну політику як «комплекс юридичних, економічних, організаційних заходів під час складання бюджетів, регулювання бюджетного процесу, управління бюджетним дефіцитом, організації бюджетного контролю» [12, с. 74–75]. Таке трактування не окреслює коло суб'єктів реалізації бюджетної політики. І. В. Усков визначає, що у вузькому розумінні бюджетна політика – ефективний макроекономічний інструмент держави, спрямований на забезпечення соціально-економічного розвитку регіонів і держави загалом, у широкому – система дій державних (місцевих) органів влади, спрямованих на забезпечення регулювання бюджетного процесу, бюджетної системи в умовах трансформації економіки, розвитку соціальної сфери [11, с. 14–15]. Зазначені формулювання розкривають зміст бюджетної політики через бюджетний процес, хоча бюджетна політика має визначати цілі та напрями розвитку бюджетних відносин. Такий підхід заслуговує на увагу, проте не ставить за мету визначення пріоритетів бюджетної політики, а лише забезпечення виконання функцій бюджету із досягненням певного соціально-економічного ефекту.

Дискусійним є трактування бюджетної політики авторів економічної енциклопедії (за редакцією С. В. Мочерного), які трактують бюджетну політику як інструмент регулювання економіки для підтримання певного рівня ВВП, зайнятості й соціального забезпечення [6, с. 123]. Інакше кажучи, науковці розглядають бюджетну політику як інструмент забезпечення соціально-економічного розвитку країни, що більш притаманне для характеристики бюджету, тобто в ньому не враховано ознак політики в загальному розумінні, а саме те, що це заходи, дії, пріоритети, результати.

Більш ґрунтовне трактування бюджетної політики, на нашу думку, подано Л. В. Лисяк. Він зазначає, що бюджетна політика – це головний важіль визначення основних напрямів впливу державних і регіональних (місцевих) органів влади на досягнення збалансованого розвитку суспільства, відобра-

жає суспільно-економічні відносини між людьми в процесі розподілу й перерозподілу ВВП, вироблення, розподілу, споживання суспільних благ і послуг та регулювання соціально-економічних процесів задля задоволення потреб і розв'язання різноманітних проблем суспільства на основі сталого розвитку [5, с. 34]. Підтримуючи позитивний аспект цього підходу, слід зазначити, що автором охоплено такі основні параметри бюджетної політики, як цілі, напрями, суб'єкти, й визначено державний та місцевий рівні проведення бюджетної політики.

Загалом більшість учених розкривають сутність бюджетної політики держави, проте мало уваги приділяють особливостям проведення бюджетної політики на місцевому рівні. Тому в умовах становлення демократії в Україні поряд із дослідженням бюджетної політики держави виникає необхідність поглибленого розуміння сутності бюджетної політики на місцевому рівні.

У цьому контексті В. І. Кравченко тлумачить муніципальну бюджетну політику як «комплекс взаємоузгоджених заходів, які розробляються й здійснюються представницькими та виконавчими органами місцевого самоврядування, а також місцевими органами виконавчої влади з метою забезпечення гармонійного соціально-економічного розвитку відповідних адміністративно-територіальних одиниць, фінансового забезпечення регіональних і місцевих програм та проектів, фінансування утримання об'єктів соціально-культурної сфери й житлово-комунального господарства, що перебувають у комунальній власності, а також соціального забезпечення жителів відповідних територіальних громад, фінансування управлінських, економічних та соціальних послуг» [4, с. 13–14]. Науковець уводить поняття «муніципальної бюджетної політики», визначає її суб'єкти й завдання, які повинні бути досягнуті в процесі реалізації.

При обґрунтуванні сутності бюджетної політики на місцевому рівні принциповим питанням є визначення її об'єкта та суб'єктів. Зауважимо, що не існує єдиного підходу до визначення об'єкта бюджетної політики. Найчастіше об'єкти бюджетної політики тлумачаться як бюджетно-податкове законодавство, бюджетна система й бюджетний механізм. І. В. Усков об'єктами бюджетної політики вважає фінансові ресурси, фінансові (бюджетні) відносини, економічні та соціальні процеси, які відбуваються в різних сферах економіки, галузях, регіонах [11, с. 20]. Такий підхід недостатньо обґрунтований, оскільки до складу фінансових ресурсів, крім бюджетних, входять й інші види ресурсів. На думку Т. Г. Бондарук, об'єктом бюджетної політики є весь бюджетний процес, зокрема процес складання, розгляду, затвердження виконання, контролю за його виконанням бюджету [1, с. 272]. У зв'язку з тим, що бюджетна політика виходить за межі бюджетного процесу, наприклад щодо вироблення бюджетних пріоритетів, проведення громадських слухань, ми вважаємо, її об'єктом бюджетні ресурси, які використовуються в бюджетному процесі.

Суб'єктами бюджетної політики на місцевому рівні є місцеві ради, виконавчі органи місцевого самоврядування та державні адміністрації, фінансові органи, розпорядники бюджетних коштів, які розробляють, затверджують і втілюють на практиці ухвалену бюджетну політику, а також жителі територіальної громади, громадські організації, політичні партії та міжнародні організації. Органи місцевого самоврядування беруть на себе відповідальність за реалізацію бюджетної політики на відповідній території, уключаючи її цілі, принципи й завдання.

Бюджетна політика на місцевому рівні передбачає ухвалення рішень і розв'язання конкретних завдань, вибір цілей, інструментів їх досягнення й необхідних ресурсів, визначення та вибір траєкторії розвитку бюджетних відносин залежно від обраного вектора розвитку країни [5, с. 522]. Цілі бюджетної політики на місцевому рівні формуються відповідно до цілей бюджетної політики держави, конкретизованих на місцевому рівні, і цілей територіальних громад з урахуванням їх специфіки, які водночас не суперечать загальнодержавним цілям. У сучасних умовах мета бюджетної політики на місцевому рівні включає регулювання: рівня бюджетних видатків та джерел доходів, у т. ч. податкових ставок із місцевих податків у межах, визначених законом; місцевих позик і боргових зобов'язань.

Протягом останнього десятиліття як на державному, так і на місцевому рівнях не сформовані єдині підходи та критерії до визначення пріоритетів і завдань бюджетної політики. Починаючи з 2002 р., бюджетна політика органів державної влади й органів місцевого самоврядування була спрямована на ліквідацію регіональних диспропорцій за допомогою врегулювання міжбюджетних відносин, розширення ресурсної бази органів місцевого самоврядування, підвищення рівня соціальної захищеності населення [8].

Аналіз регіонального аспекту бюджетних пріоритетів засвідчив, що протягом 2008–2013 рр. акцентовано на таких цілях, як:

- забезпечення сталого розвитку регіонів на основі поєднання державних і регіональних пріоритетів;
- посилення ролі органів місцевого самоврядування та місцевих органів виконавчої влади в стимулюванні комплексного й динамічного регіонального розвитку;
- посилення фінансової спроможності органів місцевого самоврядування та місцевих органів виконавчої влади;
- реформування міжбюджетних відносин для забезпечення стабільного соціально-економічного розвитку регіонів;
- дотримання відповідності між темпами економічного розвитку й виплатами соціального характеру;
- надання більшої фінансової самостійності та відповідальності регіональним і місцевим органам влади;
- економія бюджетних видатків та жорсткий контроль за цільовим використанням бюджетних коштів;
- стимулювання розвитку малого й середнього бізнесу як основи зменшення рівня безробіття та підвищення податкоспроможності регіону;
- забезпечення ефективності фінансування соціальних виплат, адресність соціальної допомоги.

Бюджетна політика визначає організацію фінансових відносин під час формування дохідної бази бюджетів та використання бюджетних ресурсів, а також організації міжбюджетних відносин і здійснення місцевих запозичень, які виникають на всіх рівнях бюджетної системи. Відповідно до змісту поняття «бюджетна політика» ми можемо визначити її характеристики: функціональні, адміністративно-територіальні, часові.

За функціональною ознакою бюджетну політику поділяють на політику у сфері доходів, видатків, боргу, міжбюджетних відносин. Політика у сфері доходів (у т. ч. політика місцевого оподаткування) має за мету забезпечення надходження необхідного обсягу коштів для виконання основних функцій і завдань органів державної влади та органів місцевого самоврядування за допомогою податків, обов'язкових зборів й інших форм мобілізації доходів до бюджету. Політика у сфері видатків передбачає вибір пріоритетних напрямів використання коштів та забезпечення бюджетними коштами виконання програм, що реалізуються органами державної влади й органами місцевого самоврядування. Видатки місцевих бюджетів включають бюджетні призначення, установлені рішенням про місцевий бюджет на конкретні цілі, пов'язані з реалізацією місцевих бюджетних програм.

Політика у сфері місцевих запозичень і боргу передбачає здійснення запозичень органами місцевого самоврядування та систему заходів щодо управління місцевим боргом. Здійснення місцевих запозичень – ефективний і зручний інструмент розв'язання завдань, пов'язаних із залученням необхідних грошових коштів для фінансування тих чи інших інвестиційних проектів, спрямованих на покращення місцевої інфраструктури, і джерелом фінансування місцевих програм розвитку.

Політика у сфері міжбюджетних відносин передбачає забезпечення органів місцевого самоврядування фінансовими ресурсами, необхідними для виконання повноважень, покладених на них Конституцією та законами України [4]. Крім того, вона спрямована фінансове вирівнювання.

За адміністративно-територіальною ознакою бюджетну політику можна поділити на державну, місцеву (бюджетна політика на рівні областей, Автономної Республіки Крим, міст з особливим статусом Києва та Севастополя, міст, сіл, селищ).

За часовою ознакою доцільно виокремлювати бюджетну стратегію й бюджетну тактику. Бюджетна стратегія повинна бути побудована на стратегії соціально-економічного розвитку регіону, що передбачає розв'язання масштабних завдань на довготривалій період, які визначені також і в загальнонаціональній стратегії соціально-економічного розвитку країни. Основа реалізації бюджетної стратегії – бюджетне прогнозування, яке дає можливість здійснити оцінку найвірогідніших варіантів формування ресурсів бюджету та напрямів їх використання, що забезпечить досягнення визначених цілей. Проте постійна зміна пріоритетів – це свідчення того, що в Україні відсутня науково обґрунтована стратегія соціально-економічного розвитку, відповідно, немає бюджетної стратегії. Причинами такої ситуації є відсутність політичної волі щодо необхідності формування та реалізації стратегії соціально-економічного розвитку, політична й економічна нестабільність. Тобто

державні акти, які визначають стратегію соціально-економічного розвитку, мають лише декларативний характер, відсутні науково обґрунтовані цілі та пріоритети, економічні показники, а механізм реалізації законодавчо не визначений [1, с. 275].

Бюджетна політика на місцевому рівні має забезпечити децентралізоване соціальне регулювання, адаптувати загальні принципи соціальної політики до регіональних умов з урахуванням економічної, соціальної, національної, етнічної, регіональної структури країни. Дослідження сутності та змісту бюджетної політики дає можливість узагальнити класифікаційні ознаки й елементи бюджетної політики на місцевому рівні.

Підґрунтям формування та реалізації бюджетної політики органів місцевого самоврядування мають бути принципи, які б відповідали необхідності виконання місії системи, у разі з бюджетною системою – забезпечувати соціально-економічний розвиток регіонів.

Аналіз вітчизняної й зарубіжної економічної літератури засвідчив, що принципи формування бюджетної політики на місцевому рівні недостатньо розроблені. Запропоновані вченими Л. В. Лисяк, В. Г. Дем'янишином, Т. Г. Бондарук, І. В. Усковим принципи є базовими, які можуть бути покладені в основу формування й реалізації ефективної бюджетної політики держави. Зважаючи на пропозиції вчених та згідно з основними законодавчими положеннями формування бюджетної політики й функціонування місцевого самоврядування, вважаємо, що, формуючи бюджетну політику на місцевому рівні, слід дотримуватися таких принципів, як самостійність, гласність, ефективність, субсидіарність, соціальна справедливість, об'єктивність, збалансованість, наступність (послідовність) звітність і неподільна відповідальність, еквівалентність фіскального обміну.

Основним вважається принцип субсидіарності, згідно з яким за місцевим рівнем влади закріплюється максимум функцій, із якими вони в змозі впоратися самостійно. Оскільки цей рівень влади ближчий до споживача, суспільних послуг, то можна вважати, що послуги населенню надаватимуться більш ефективно.

Важливий також і принцип соціальної справедливості, який передбачає, що всім громадянам держави надається деякий набір бюджетних благ за єдиними стандартами. Знову ж таки, оскільки органи місцевого самоврядування ближчі до населення, то вони отримують можливість приймати самостійні рішення як щодо формування податкової бази, так і щодо набору та якості надаваних послуг, що повинно вести до зростання добробуту місцевого населення.

Принцип самостійності бюджетної політики на місцевому рівні визначається правом самостійності в межах повноважень (відповідно до законодавства) формувати, розподіляти та визначати напрями використання коштів місцевих бюджетів. Утручання державних органів у процес складання, затвердження й виконання місцевих бюджетів не допускається, за винятком випадків, передбачених законодавством. Водночас ст. 142 Конституції України визначає, що держава бере участь у формуванні доходів бюджетів місцевого самоврядування та фінансово підтримує місцеве самоврядування.

Принцип гласності, прозорості й урахування думки жителів територіальної громади має бути витриманим на всіх етапах проведення бюджетної політики, обов'язковими є розгляд органами місцевого самоврядування ініціатив, зауважень і пропозицій, наданих жителями територіальної громади у встановленому законом порядку, інформування громадськості про здійснення бюджетної політики. Нині органи влади на місцевому рівні недостатньо використовують інформаційні технології для ознайомлення громадян із рішеннями, що визначають напрями формування та використання бюджетних коштів.

Принцип ефективності означає, що при складанні та виконанні бюджетів органи місцевого самоврядування мають прагнути досягнення запланованих цілей при залученні мінімального обсягу бюджетних коштів і досягнення максимально можливих позитивних результатів за рахунок мінімально необхідних витрат бюджетних ресурсів з урахуванням індикативних показників складання бюджету за програмно-цільовим методом.

Принцип збалансованості полягає в забезпеченні діяльності органів державної влади й місцевого самоврядування, балансу інтересів суб'єктів господарювання, громадян та держави.

Принцип об'єктивності визначає, що основні напрями бюджетної політики формуються на реальних показниках економічного й соціального розвитку територій та розрахунках надходжень і витрат бюджету, що здійснюються відповідно до затверджених методик та правил.

Принцип наступності (послідовності) передбачає формування бюджетної політики на наступний бюджетний період з урахуванням завдань і досягнень попереднього, послідовність діяльності органів місцевого самоврядування, відповідність її цілям державної бюджетної політики, а також територіальним цільовим програмам.

Принцип звітності та неподільної відповідальності органів місцевого самоврядування означає, що зменшення компетенції створює безвідповідальність для влади різного рівня, які в разі помилкових рішень або їх невиконання перекладають відповідальність один на одного. Тому всі завдання суспільного характеру повинні, по можливості, розмежовуватися відповідно до принципу неподільної відповідальності, що відображається у визначенні пріоритетів бюджетної політики та у звітах про виконання бюджетів, оприлюднених перед територіальними громадами.

Принципи бюджетної політики на місцевому рівні мають бути покладені в основу її розробки й реалізації. Дотримання цих принципів забезпечить оптимальне функціонування всіх елементів системи.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Дослідження дефініції бюджетної політики засвідчує, що кожен авторський підхід має своє змістове наповнення й може бути основою для розуміння самого поняття. У трактування бюджетної політики вченими покладено такі змістові складники: заходи й діяльність, цілі та напрями, бюджетні ресурси, бюджетний процес, суб'єкти політики, результати. Вважаємо, що бюджетну політику на місцевому рівні слід розглядати як сукупність цілей і заходів представницьких та виконавчих органів влади щодо формування й використання бюджетних ресурсів, необхідних для виконання власних та делегованих повноважень і забезпечення сталого розвитку територіальних громад. При формуванні бюджетної політики на місцевому рівні слід дотримуватися таких принципів, як самостійність, гласність, ефективність, субсидіарність, соціальна справедливість, об'єктивність, збалансованість, наступність (послідовність) звітність і неподільна відповідальність, еквівалентність фіскального обміну.

Джерела та література

1. Бондарук Т. Г. Місцеве самоврядування та його фінансове забезпечення в Україні / Т. Г. Бондарук ; НАН України ; Ін-т економіки та прогнозування. – К. : Експрес, 2009. – 608 с.
2. Василик О. Д. Державні фінанси України : навч. посіб. / О. Д. Василик, К. В. Павлюк. – К. : Вища шк., 2004. – 458 с.
3. Ковалёва Т. М. Бюджет и бюджетная политика в Российской Федерации : учеб. пособие / Т. М. Ковалёва, С. В. Барулин. – М. : КНОРУС, 2005. – 152 с.
4. Кравченко В. І. Основи муніципальної бюджетної політики : навч. прогн. для працівників місцевого самоврядування / В. І. Кравченко, О. Я. Лилик // Книга 5. – К. : Асоціація міст України та громадян, 2006. – 142 с.
5. Лисяк Л. В. Бюджетна політика у системі державного регулювання соціально-економічного розвитку України : монографія / Л. В. Лисяк. – К. : ДННУ АФУ, 2009. – 600 с.
6. Мочерний С. В. Економічний енциклопедичний словник : у 2-х т. / [С. В. Мочерний, Я. С. Ларіна, О. А. Устинко, С. І. Юрій] ; за заг. ред. С. В. Мочерного. – Львів : Світ, 2005. – Т. 1. – 616 с.
7. Пасічник Ю. В. Бюджетний потенціал економічного зростання в Україні : монографія / Ю. В. Пасічник. – Донецьк : ТОВ «Юго-Восток, Лтд», 2005. – 642 с.
8. Постанова Верховної Ради України № 4824–VI від 22 травня 2012 р. «Про основні напрями бюджетної політики на 2013 рік» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/KP100315.html
9. Постанова Верховної Ради України N 2543–III від 21 червня 2001 р. «Основні напрями бюджетної політики на 2002 р.» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.auc.rql.net.ua/uk/zakonodavstvo/BR%202002.html>
10. Старостенко Г. Г. Бюджетна система України : навч. посіб. / Г. Г. Старостенко, Ю. В. Булгаков. – К. : ЦНЛ, 2006. – 240 с.
11. Усков И. В. Бюджетная политика в условиях трансформации системы местных финансов в Украине : монография / И. В. Усков. – Симферополь : ИТ «Ариал», 2012. – 452 с.
12. Фінанси : навч. посіб. / [В. І. Оспіщев, Л. І. Лачкова, О. П. Близнюк та ін.] ; за ред. В. І. Оспіщева. – [2-ге вид., переробл. і доповн.] – К. : Знання, 2008. – 366 с.
13. Фінанси : підручник / за ред. С. І. Юрія, В. М. Федосова. – К. : Знання, 2008. – 611 с.
14. Финансово-кредитный словарь / [под ред. А. Г. Грязновой]. – М. : Финансы и статистика, 2002. – 552 с.

Проц Наталья. **Суть и принципы формирования бюджетной политики на местном уровне.** В статье исследована дефиниция «бюджетной политики» и раскрыта ее сущность на местном уровне. Предложено при формировании бюджетной политики на местном уровне придерживаться таких принципов, как самостоятельность, гласность, эффективность, subsidiarity, социальная справедливость, объективность, сбалансированность, преемственность, отчетность и неделимая ответственность, эквивалентность фискального обмена.

Ключевые слова: бюджетная политика на местном уровне, органы местного самоуправления, самостоятельность, гласность, эффективность, subsidiarity, местные бюджеты.

Prots Natalia. **The Essence and Principles of the Budget Policy at the Local Level.** In the article the author studied the definitions of fiscal policy and showed essence of fiscal policy at the local level, offered the fiscal policy should observe the following principles at the local level : independence, transparency, effectiveness, subsidiarity, social justice, objectivity, balance, continuity, reporting and undivided responsibility, fiscal equivalence exchange.

Key words: fiscal policy at the local level, local governments, independence, transparency, efficiency, subsidiarity, local budgets.

УДК 336.764.1

Софія Теслюк – аспірант кафедри фінансів та кредиту,
Східноєвропейський національний університет
імені Лесі Українки

Преваги діяльності та оцінка інвестування активів вітчизняних недержавних пенсійних фондів

У статті проаналізовано переваги діяльності недержавних пенсійних фондів на вітчизняному інвестиційному ринку. Досліджено типи недержавних пенсійних фондів та особливості діяльності кожного з них. Проведено порівняльний аналіз приросту активів відкритих, корпоративних і професійних недержавних пенсійних фондів за останні роки.

Досліджено джерела формування активів НПФ та можливі напрями їх використання. Наведено законодавчо закріплені напрями й обмеження інвестування активів недержавних пенсійних фондів.

Досліджено проблеми ефективності інвестування активів недержавних пенсійних фондів, наведено рекомендації щодо повнішого розкриття їх інвестиційного потенціалу.

Ключові слова: недержавне пенсійне забезпечення, недержавні пенсійні фонди, активи недержавних пенсійних фондів, інвестування пенсійних активів.

Постановка наукової проблеми та її значення. Подолання економічної нестабільності та реформування економічної системи України неможливе без потужного джерела інвестиційного ресурсу. У зв'язку з політичною нестабільністю в країні зовнішні інвестиційні ресурси обмежені в доступі. Саме система недержавного пенсійного забезпечення, у якій значну роль відведено недержавним пенсійним фондам, і є тим джерелом довгострокових інвестицій в економіку нашої країни. Незважаючи на тривалий період діяльності недержавних пенсійних фондів (НПФ) на території України, вони ще не досягли значних обсягів діяльності. Це засвідчує, що система недержавного пенсійного забезпечення має значний потенціал зростання. Тому важливо саме зараз дослідити особливості та проблеми інвестування активів вітчизняних НПФ.

Аналіз досліджень цієї публікації. Питаннями інвестиційної діяльності недержавних пенсійних фондів в Україні та світі займають вагоме місце в дослідженнях таких вітчизняних учених, як Б. Надточій, О. Мелешко, О. Ткач, Е. Лібанова, М. Лазебна й ін., у працях яких розкрито проблеми створення інституту недержавного пенсійного забезпечення, порушено питання інвестування та збереження пенсійних активів, виявлено залежності розвитку НПФ від стану фінансового ринку. Проте, незважаючи на ґрунтовні дослідження цієї проблеми, указані питання ще далекі від остаточного вирішення. Саме тому інвестиційний потенціал недержавних пенсійних фондів потребує подальшого дослідження.